

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ.

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΕ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΙΓΑΛΕΩ
ΠΑΛΑΤΑΚΙ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ - 2000

Διαβάζοντας το βιβλίο «Η παράσταση» του Ελπιδοφόρου Ιντζέμπελη, ήρθαν στο μυαλό μου διάφορες σκέψεις. Σκέψεις αρνητικές και θετικές. Σκέψεις για το δάσκαλο, για την εκπαίδευση, για το σχολείο, τους μαθητές, τους γονείς τους... Σκέψεις που αντιμάχονταν μεταξύ τους αναζητώντας το σωστό. Ποιο είναι το σωστό για το δάσκαλο που αναμφισβήτητα είναι η κινητήρια δύναμη της παιδείας, για το μαθητή που είναι και πρέπει να είναι το κέντρο της, για τους γονείς τους που έχουν και δικαιούνται να έχουν λόγο στην αγωγή των παιδιών τους, για τη συντεταγμένη πολιτεία που στις δημοκρατικές κοινωνίες εκφράζει την άποψη της πλειοψηφίας και αποφασίζει για τη μορφή της εκπαίδευσης, για τις πολιτικές παρατάξεις που συμφωνούν ή διαφωνούν, για τα πολιτιστικά και άλλα κινήματα, για τις διάφορες θρησκευτικές και κοινωνικές ομάδες... Το σωστό που παίρνει χίλιες όψεις και καθένας μας το βλέπει από τη δική του σκοπιά. Το σωστό που καθένας μας θέλει να επιβάλλει πεισμένος ότι οι άλλοι έχουν το λάθος. Το σωστό του δάσκαλου που σωστά πρωτοπορεί, το σωστό του μαθητή που σωστά αδιαφορεί, το σωστό του γονιού που σωστά απαιτεί, το σωστό της πολιτείας που σωστά επιβάλλει, το σωστό όλων που κατέχουν το σωστό, προτείνουν το σωστό και αγωνίζονται να το επιβάλλουν σε βάρος των άλλων που είναι λάθος, δεν ξέρουν, έχουν συμφέροντα και πάει λέγοντας

Αυτές οι σκέψεις μου θύμισαν κάτι που είχα διαβάσει παλιότερα σε ένα βιβλίο με τίτλο: «Ένα επάγγελμα που δεν υπάρχει πια» και αναφέρονταν στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Ούτε λίγο ούτε πολύ έγραφε ότι ο εκπαιδευτικός κακοπληρωμένος όπως είναι, απομονωμένος, δυσφημισμένος και ταπεινωμένος από τη διοίκηση και τους μαθητές έχει αποδεχθεί αυτή την κατάσταση και περιφρονεί ο ίδιος την εργασία του. Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού λοιπόν, σύμφωνα με το βιβλίο, δεν υπάρχει και το σχολείο έχει πεθάνει...

Ο ίδιος κόμπος που ένοιωσα τότε στα στήθια μου ανέβηκε ξανά, γιατί δεν είναι λίγο να αμφισβητείται τόσο απόλυτα ένα θεσμός που σέβομαι, αγαπώ, υπηρετώ και που λειτουργεί προσφέροντας, κατά γενική ομολογία, πολλά και συμβάλλει ουσιαστικά στην εξέλιξη της ανθρωπότητας. Το σχολείο πήρε από τις λειτουργίες της οικογένειας την εκπαίδευση, για να προετοιμάσει καλύτερα από αυτήν τη νέα γενιά για τις διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις.

Παρόλο που η επίδραση του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος είναι μεγάλη και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ακαδημαϊκή, κοινωνική και επαγγελματική πορεία των παιδιών, το σχολείο σήμερα πιστεύω ότι αναπτύσσεται, διαφοροποιείται και παρά τις κραυγές και τους ψιθύρους για το θάνατο του σχολείου συμμετέχει ουσιαστικά στη διαμόρφωση της πορείας των παιδιών. Τα σχολεία έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τα οποία επηρεάζουν την απόδοση των μαθητών και επαναπροσδιορίζουν την πορεία τους διαφοροποιώντας τους προσδιορισμούς της οικογενειακής, κοινωνικής, μορφωτικής, πολιτιστικής και ταξικής τους προέλευσης. Κυρίαρχο ρόλο σ' αυτή τη διαδικασία έχει ο εκπαιδευτικός.

Ο δάσκαλος είναι ανάγκη που δημιουργήθηκε ταυτόχρονα με την αύξηση της γνώσης. Ιδιώτες δάσκαλοι στην αρχή για κατ' οίκον διδασκαλία, ιδιωτικές σχολές στη συνέχεια, θρησκευτικά σχολεία αργότερα και μόλις τον περασμένο αιώνα αρχίζει η κρατική παιδεία, η οποία σταδιακά γενικεύεται και πρόσφατα αποχτά και υποχρεωτικό χαρακτήρα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται ταχύτερες κοινωνικές, επιστημονικές, τεχνικές και οικονομικές αλλαγές και μαζί τους η αγωγή αναθεωρείται ταχύτερα, οι αντικειμενικοί στόχοι αλλάζουν, τα κίνητρα επαναπροσδιορίζονται και η παραδοσιακή μορφή του σχολείου σταδιακά εγκαταλείπεται. Η μετάδοση γνώσεων με στόχο την κοινωνική επιτυχία είναι άχρηστη ξεπερασμένη και επικίνδυνη. Οι κλασικοί μας ρόλοι έχουν ξεπεραστεί, το προνόμιο της κατοχής της γνώσης δεν είναι πια μονοπώλιο και η εξουσία στο πνεύμα και το σώμα των μικρών μαθητών δεν είναι πια σε ισχύ. Ο δάσκαλος δε μπορεί να ανταγωνιστεί τα σύγχρονα μέσα στην παροχή γνώσεων και την πληροφόρηση. Ευτυχώς που οι δάσκαλοι πάντοτε εκτός από τις γνώσεις παρέχουμε στους μαθητές μας και τρόπους μάθησης και συμμετέχουμε στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους με εμφανείς ή αφανείς διαδικασίες, γεγονός που μας κάνει να ελπίζουμε ότι δε θα αντικατασταθούμε, τουλάχιστον σύντομα, από έναν καλύτερα πληροφορημένο από εμάς Ηλεκτρονικό Υπολογιστή ή κάποιο άλλο μέσο. Όσο ανεβαίνουν οι βαθμίδες της εκπαίδευσης τόσο η απαίτηση για συσσώρευση γνώσεων και ο κλασικός τρόπος διδασκαλίας εξακολουθεί να κυριαρχεί. Οι παγιωμένες συνήθειες όλων μας είναι τροχοπέδη για την αλλαγή στις σχολικές αίθουσες, για νέα στάση, για σωστή χρήση των σύγχρονων μεθόδων και μέσων διδασκαλίας τη στιγμή που παράλληλα με μας ισχυρά σύγχρονα εργαλεία επηρεάζουν καθοριστικά τα παιδιά και προσφέρουν τη γνώση και όχι μόνο, με ελκυστικούς, εναλλακτικούς και ενδιαφέροντες τρόπους. Στην αμφισβήτηση του λειτουργήματος του δασκάλου είναι ανάγκη να απαντήσουμε με ανανέωση των λειτουργιών του και επαναπροσδιορισμό του έργου του.

Ποιο είναι το έργο του δασκάλου; Ποιος ο ρόλος του στη σύγχρονη κοινωνία που κύριο χαρακτηριστικό έχει την πολυπλοκότητα των δομών της; Ποια είναι τα πρέπει που πρέπει να κάνει ο δάσκαλος;

Ο δάσκαλος σήμερα εκπαιδεύει, διαμορφώνει, επιτηρεί και επιλέγει. Πρέπει να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες, τις επιθυμίες και τα συμφέροντα διάφορων ομάδων που μπορεί να βρίσκονται και σε συγκρουσιακή μεταξύ τους σχέση. Η συμπεριφορά του κρίνεται και προσδιορίζεται από τη διοίκηση και την επίσημη πολιτεία γενικότερα, την κοινωνία με τους διάφορους σχηματισμούς της, τις θρησκευτικές ή άλλες ομάδες, τους συναδέλφους, τους γονείς, τους μαθητές και βέβαια τη δική του τοποθέτηση. Είναι φανερό ότι είναι αδύνατο να ανταποκριθεί κανείς σε τόσο διαφορετικές κοινωνικές, μορφωτικές, πολιτιστικές και άλλες προσδοκίες. Αναγκαστικά μπαίνουν επιλογές που συμφωνούν με κάποιους και διαφωνούν με κάποιους άλλους. Ποια πρέπει να είναι τελικά η πορεία του δασκάλου. Πρέπει να υπακούσει στις επίσημες επιλογές, να εφαρμόσει το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα ή να συνταχθεί με προσωπικές ή άλλες ανεπίσημες επιλογές και απαιτήσεις; Σχετικά με αυτό θα αναφερθώ σε πρόσφατο γεγονός που υπέπεσε στην αντίληψή μου. Γονιός παιδιού σε δημοτικό στράφηκε εναντίον της δασκάλας του παιδιού του γιατί αυτή χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο των σχολικών βιβλίων, απαίτησε η δασκάλα να μην υπακούει σ' αυτά που λέει το Υπουργείο για το δικό του παιδί, της απαγόρευσε να ξαναπαρατηρήσει το παιδί του και διέγραψε ο ίδιος από τα βιβλία και τα τετράδια του παιδιού του τις αλλοδαπές λέξεις μπάρμπας, κορδέλα, άσπρος, μπλε κ.λ.π. αντικαθιστώντας τες με τις λέξεις θείος, ταινία, λευκός, κυανούς κ.λ.π. απαιτώντας από τη δασκάλα να κάνει το ίδιο και μάλιστα απείλησε να τη μηνύσει αν δε συμμορφωθεί... Δε θα επεκταθώ, ούτε θα αναφερθώ σε άλλα παραδείγματα, γιατί δεν το επιτρέπει ο χρόνος, αλλά θα αναρωτηθώ μαζί με σας για το τι πρέπει να κάνει η συγκεκριμένη δασκάλα. Είναι δυνατόν να ικανοποιηθούν οι λογικές ή παράλογες απαιτήσεις κάθε γονιού που μπορεί να διαφοροποιούνται λίγο ή πολύ από το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου; Ποιος νομιμοποιείται να αποφασίσει για την ύλη και τη μέθοδο με την οποία θα διδαχθεί κάθε παιδί; Ο φυσικός γονιός, ο δάσκαλος, το ίδιο το παιδί, η επίσημη πολιτεία ή κάποιος άλλος;

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας σε συνδυασμό με την κατακόρυφη αύξηση της ποσότητας της γνώσης σε όλους σχεδόν τους τομείς κάνει το έργο του εκπαιδευτικού όλο και δυσκολότερο, τις απαιτήσεις μεγαλύτερες και το βάρος πολλές φορές αβάσταχτο. Όλοι μιλάμε για σύγχρονη παιδαγωγική πράξη, για δημοκρατία στα σχολεία, για σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, για αλλαγή του σχολείου, για αξιολόγηση του αποτελέσματος, για χρήση νέων τεχνολογιών... αλλά στην πράξη τι;

Η σχολική και εξωσχολική εκπαιδευτική πράξη αντιμετωπίζει καθημερινά την ισότητα και την ανισότητα που προσδιορίζονται από πολλούς παράγοντες. Την κουλτούρα και την αντικουλτούρα ή την υποκουλτούρα. Τα επίσημα μαθήματα και τα ανεπίσημα έως απαγορευμένα αντιμαθήματα. Τα τετράδια και αντιτετράδια. Τα βιβλία και αντιβιβλία. Την παιδαγωγικότητα και την αντιπαιδαγωγικότητα. Την εποικοδομητική κριτική και την επικριτική. Την επίσημη σχολική παιδεία, την επιλεγμένη από το δάσκαλο ή τους γονείς παιδεία, την επιλεγμένη από άλλους παιδεία των μέσων ενημέρωσης και όχι μόνο και γενικά το παιδί-μαθητής βρίσκεται στο στόχαστρο διαφόρων μορφών παιδείας. Ο δάσκαλος μπορεί να είναι απλός διδάσκων ή αληθινός εκπαιδευτικός, παιδαγωγός που τρέφει ηθικά και πνευματικά τους μαθητές του. Μπορεί να μεταδίδει γνώσεις ή να εκπαιδεύει τη σκέψη, να προετοιμάζει για δράση ή να βοηθάει στην κατανόηση, να δείχνει τρόπους ανάλυσης στοιχείων, εκτίμησης καταστάσεων, να μαθαίνει στα παιδιά πώς να αξιολογούν ότι τα περιβάλλει και πώς να αυτοαξιολογούνται

Και μπαίνει το καίριο ερώτημα. Ποιος είναι ο καλός δάσκαλος; Είναι εκείνος που αγαπούν και θέλουν οι μαθητές. Εκείνος που έχει ευχαριστημένους γονείς στην τάξη του; Εκείνος που παιδαγωγεί ή εκείνος που διδάσκει; Εκείνος που επαναστατεί ή εκείνος που υποτάσσεται; Ο έμπειρος ή ο άπειρος με περισσότερο ζήλο; Ο αυταρχικός ή ο δημοκρατικός; ο καταδεκτικός ή ο απόμακρος; Εκείνος που αποδέχεται ή εκείνος που απορρίπτει τη σχολική πραγματικότητα; Εκείνος που θεωρεί αναγκαίο το σχολείο ή εκείνος που το απορρίπτει; Εκείνος που αποδέχεται τις δημοκρατικές διαδικασίες, την ιεραρχία, τους νόμους και τις διατάξεις ή εκείνος που τις απορρίπτει; Εκείνος που διδάσκει αυτά που επιβάλλονται από το επίσημο πρόγραμμα ή εκείνος που διδάσκει αυτά που κρίνει ο ίδιος ή κάποιοι άλλοι σωστά; Και τι κάνει για αυτά που δε συμφωνεί; Συμμορφώνεται, διαφοροποιείται, αντιστέκεται, επαναστατεί ή εγκαταλείπει; Είναι ο πειθαρχημένος ή απείθαρχος; Που βρίσκονται τα όρια, πως μπαίνουν, πότε και πως ξεπερνιούνται; Ποιος κρίνει το σωστό και το λάθος; Και τι γίνεται αν κάποιος από μας συμβαίνει να είναι ή να θεωρείται απορριπτικός, απόμακρος, αγενής, ψυχρός, διαταραγμένος, επικίνδυνος ή ακατάλληλος για όλους ή για κάποιους από τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία; Τι γίνεται όταν οι μαθητές τραβάνε από το ένα μέρος, οι γονείς από το άλλο, η πολιτεία από αλλού, η παράταξη που πιθανόν ανήκει ο εκπαιδευτικός αλλού, αλλού το θρήσκευμα που ασπάζεται και αλλού η ομάδα που ανήκει;

Κανείς δε μπορεί να δώσει κατηγορηματική απάντηση χωρίς σκέψη. Ακόμα και σε αυτά που θεωρούνται αυτονόητα υπάρχει αντίλογος. Ποιος είναι για παράδειγμα καλός δάσκαλος ο αυταρχικός ή ο δημοκρατικός; Οι περισσότεροι πιθανόν θα απαντήσετε φυσικά ο δημοκρατικός! Έχει βρεθεί ότι οι αυταρχικοί εκπαιδευτικοί

πετυχαίνουν μεγάλη γνωστική πρόοδο στους μαθητές τους σε βάρος των κοινωνικών σχέσεων. Αντίθετα δημοκρατικοί εκπαιδευτικοί, με το κοινωνικό και ανθρώπινο πρόσωπο, πετυχαίνουν καλύτερες κοινωνικές σχέσεις αλλά μικρότερη πρόοδο στο γνωστικό επίπεδο...

Άλλο βασικό ερώτημα. Πως πρέπει να επιλέγονται οι εκπαιδευτικοί; Με διαγωνισμούς γνώσεων; Με διερεύνηση της προσωπικότητας; Με εξέταση των ψυχολογικών χαρακτηριστικών; Με τη μόρφωση; Με διαδικασίες επαγγελματικού προσανατολισμού; Με κάποιο άλλο τρόπο; Έχει αποδειχθεί ότι καμιά εξέταση, καμιά θεωρητική διαδικασία δε μπορεί να κρίνει με ασφαλή τρόπο την καταλληλότητα του εκπαιδευτικού που αξιολογείται μόνο σε πραγματικές παιδαγωγικές δραστηριότητες.

Το επόμενο ερώτημα που τίθεται είναι γιατί γίνεται κανείς εκπαιδευτικός. Και σε αυτό το ερώτημα δεν υπάρχει συγκεκριμένη απάντηση. Μπορεί κάποιος να γίνει για επαγγελματικό και κοινωνικό γόητρο, για οικονομική ασφάλεια, για κοινωνική άνοδο, επειδή είχε ή πίστευε ότι είχε κλίση για αυτό το επάγγελμα, γιατί αγαπάει τα παιδιά, γιατί αγαπάει τη μόρφωση και θέλει να τη μεταδώσει, γιατί θέλει να προετοιμάσει την κοινωνική εξέλιξη, επειδή το ήθελαν οι γονιοί του, γιατί έχει μικρό ωράριο εργασίας, γιατί έχει μεγάλες διακοπές, γιατί αποκλείστηκε από τις άλλες επιλογές του, γιατί... ο καθένας μας μπορεί να σκεφτεί πολλούς ακόμα λόγους. Πόσοι από εμάς διαλέξαμε συνειδητά το χώρο και δεν καταλήξαμε για κάποιον από τους παραπάνω λόγους;

Τι νοιώθει ο εκπαιδευτικός; Τι επιδιώκει να ικανοποιήσει μέσα από το επάγγελμά του; Νοιώθει ανάγκη για σιγουριά; Ανάγκη για κυριαρχία; Αίσθημα παντοδυναμίας; Αίσθημα γοητείας της ομάδας; Επιθυμεί τη διάπλαση χαρακτήρων σύμφωνα με τις προσωπικές φιλοδοξίες και ιδεώδη; Ποια συνειδητά και ποια ασυνείδητα κίνητρα κατευθύνουν τις πράξεις του; Πως μέσα από όλα αυτά μπορεί να εκδηλωθούν συμπεριφορές ή άμυνες με υποταγή ή αντίδραση, πρωτοβουλίες ή παθητικότητα, δράση ή αδράνεια, ενδιαφέρον ή αδιαφορία, θεωρία ή πράξη, σχολική ή εξωσχολική δραστηριότητα, πολιτική ή πολιτιστική δράση, συμπαράταξη ή αντιπαράθεση, μεθοδικότητα ή προχειρότητα, εμμονή στον τύπο ή στην ουσία, συλλογικότητα ή ατομικότητα, εξέγερση ή υποταγή;

Το τελευταίο ερώτημα θα το θέσω για το μαθητή. Πως βλέπει ο δάσκαλος το μαθητή; Ποιος είναι ο καλός μαθητής; Ποιος ο κακός; Καλός μαθητής είναι αυτός που ανταποκρίνεται, εκφράζει και συμφωνεί με τις προσδοκίες του δασκάλου και κακός αυτός που διαφέρει ή απέχει από αυτές; Πως κρίνεται από το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά κυρίως από τον εκπαιδευτικό ο καλός και κακός μαθητής; Οι εκπαιδευτικοί προέρχονται και ανήκουν κυρίως σε λαϊκές τάξεις αλλά έχουν υιοθετήσει σε μεγάλο βαθμό τη νοοτροπία των ανώτερων τάξεων και μέσα από ασυνείδητες κυρίως διεργασίες

αναπαράγουν την υπάρχουσα δομή της κοινωνίας. Πολλές φορές αυτό που στα λόγια πολεμάμε, στην πράξη το βοηθάμε με πολλούς τρόπους να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί.

Παρά τους πολύ σοβαρούς προβληματισμούς για την εκπαίδευση και τους εκπαιδευτικούς δε μπορούμε να αρνηθούμε τις θεαματικές αλλαγές που έγιναν τα τελευταία χρόνια στην Παιδεία. Η προηγούμενη γενιά, αδικημένη από κοινωνικές, ιστορικές, οικονομικές και πολιτικές συγκυρίες και καταστάσεις στερήθηκε αυτονόητων για τη σημερινή νεολαία μορφωτικών αγαθών. Η σημερινή γενιά απολαμβάνει σε μεγάλο βαθμό τις δημοκρατικές ελευθερίες και μπορεί να αξιοποιήσει περισσότερες μορφωτικές ευκαιρίες παρά τις ελλείψεις και τα προβλήματα που υπάρχουν και τις αλληπάλληλες επιλεκτικές διαδικασίες στις οποίες οδηγούνται χωρίς να έχουν φτάσει εκεί μέσα από μια συνεχόμενη εξελικτική διαδικασία. Για μια αποτελεσματική αλλαγή των συνθηκών λειτουργίας του σχολείου χρειάζεται πολύπλευρη και σφαιρική αντιμετώπιση. Χρειάζονται αλλαγές σε δομές, σε κατάρτιση, σε εξοπλισμό. Η ομοιόμορφη τυποποιημένη διδασκαλία που αντιμετώπιζε τους μαθητές σαν να βγήκαν από το ίδιο καλούπι είναι παρελθόν.

Παρόλο που η προοδευτική αγωγή δεν είναι για όλους και τα σύγχρονα σχολεία δεν αγκαλιάζουν όλα τα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς στο σύνολό τους γιατί τα περισσότερα απευθύνονται στα ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, επιδιώκεται και πρέπει να επιδιώκεται το παιδί να ανθίζει μέσα σε κλίμα ελευθερίας, με σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων του, με ευχάριστες και δημιουργικές δραστηριότητες, με αγωγή που συνδέεται άμεσα με τη ζωή και τις ανάγκες του και με κατάλληλη βοήθεια για να αναπτύξει στο έπακρο τις ικανότητές του. Η λέξη διδασκαλία καλύπτει πολλαπλά φαινόμενα που προκύπτουν από ένα μεγάλο αριθμό αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων και που ενεργούν μεμονωμένα ή αλληλεπιδρούν. Είναι γεγονός ότι οι ευκαιρίες για σχολική επιτυχία αυξάνουν ανάλογα με το κοινωνικό, οικονομικό, μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο της οικογένειας προέλευσης. Εμείς, οι εκπαιδευτικοί, μπορούμε να βοηθήσουμε να αυξηθούν οι ευκαιρίες και για τα μη προνομιούχα παιδιά.

Οι σύγχρονες παιδαγωγικές και ψυχολογικές θεωρίες σε συνδυασμό με τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας αλλάζουν σταδιακά και τη μορφή του σχολείου. Ο αυταρχικός δάσκαλος αφήνει το ραβδί του και την απαίτηση για υπακοή και συμμόρφωση και μετατρέπεται σε φιλικό συνεργάτη που στοχεύει να οδηγήσει τα παιδιά στα μονοπάτια της γνώσης και να τα βοηθήσει να διαμορφώσουν την προσωπικότητά τους και να αναπτύξουν το πνεύμα τους. Δε μπορούμε βέβαια να ισχυριστούμε ότι οι επαναστατικές αυτές αλλαγές της σύγχρονης παιδαγωγικής και της ψυχολογίας βρήκαν πλήρη ανταπόκριση.

Παρά τις αλλαγές μεγάλο μέρος του μαθητικού δυναμικού δεν καταφέρνει να απολαύσει και να εκμεταλλευτεί τα προσφερόμενα μορφωτικά αγαθά. Στην προσπάθεια ανεύρεσης αιτίων χρησιμοποιήθηκε η αξιολόγηση της εκπαίδευσης και κυρίως του εκπαιδευτικού. Οι παραδοσιακοί έλεγχοι και αξιολογήσεις δε βοήθησαν την εκπαίδευση ούτε τον εκπαιδευτικό. Οι εκπαιδευτικές και κοινωνικές αποτυχίες χρεώνονταν και χρεώνονται στο σχολείο και τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι με τη σειρά τους τις χρεώνουν αλλού. Αναζητήθηκε στη συνέχεια η ποιότητα στην εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με τους σκοπούς και στόχους που τίθενται, με τις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές λειτουργίες της εκπαίδευσης οι οποίες ορίζονται και προσδιορίζονται διαφορετικά σε διαφορετικές κοινωνίες, σε διαφορετικές εποχές, σε διαφορετικά μέρη, σε διαφορετικούς λαούς, σε διαφορετικές τάξεις... χωρίς όμως να υπάρξει ισχυρό αποτέλεσμα.

Σήμερα στην Ευρώπη γίνεται χρήση εννοιών όπως διασφάλιση της ποιότητας, απόδοση λόγου των εκπαιδευτικών κ.λ.π. και η αξιολόγηση της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών αναφέρεται σε πολλές θεματικές περιοχές παίρνοντας υπόψη την πολυπαραγοντικότητα των εκπαιδευτικών διαδικασιών. Επιγραμματικά αναφέρω ότι αξιολογούνται τα αποτελέσματα, οι διαδικασίες και το σχολικό και οικογενειακό περιβάλλον με σύγχρονες μεθόδους και δείκτες και δίνεται ιδιαίτερο βάρος στην αυτοαξιολόγηση των εκπαιδευτικών. Ο άξονας εσωτερική - εξωτερική αξιολόγηση χρησιμοποιείται από πολλούς σαν εργαλείο για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τη βελτίωση των σχολικών προγραμμάτων και λειτουργιών.

Εκτός από τις αξιολογικές και άλλες διαδικασίες, για την αναβάθμιση της εκπαίδευσης, νομίζω ότι είναι απαραίτητη η ατομική βοήθεια για κάθε δάσκαλο, η εμπύχωσή του, η ομαδική συνεργατική εργασία και οι εξατομικευμένες πρωτοβουλίες, οι αναγκαίες περιοδικές επιμορφώσεις ακόμα και με απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα για ένα διάστημα και τέλος οι εναλλακτικές επαγγελματικές διέξοδοι για όσους εκπαιδευτικούς αποδειχθεί ότι είναι αδύνατο να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της τάξης. Πιστεύω ότι είναι φυσικό να υπάρχουν εκπαιδευτικοί που δεν αντέχουν στην πρώτη γραμμή, που υπολειτουργούν ή δυσλειτουργούν μέσα στην τάξη, που όμως μπορούν κάλλιστα να αποδώσουν θαυμάσια στα μετόπισθεν της παιδείας ή σε άλλους χώρους. Υπάρχουν κατά τη γνώμη μου όρια ελάχιστης διδακτικής ικανότητας και απόδοσης που είμαστε όλοι υποχρεωμένοι να έχουμε σαν εκπαιδευτικοί της τάξης. Δε δικαιούμαστε να κλείνουμε τα μάτια και τα αυτιά μας μπροστά σε προβληματικές καταστάσεις που σχετίζονται με παιδιά. Πολύ λεπτό και δύσκολο σημείο, τόσο για την αντιμετώπιση με στρουθοκαμηλιστικές μεθόδους, δηλαδή με προσπάθεια αγνόησης υπαρκτών προβλημάτων, όσο και για την αντιμετώπιση με αυθαίρετους και αστήρικτους

τρόπους. Δε νομίζω ότι μπορεί ο καθένας μας αυθαίρετα και αβασάνιστα να αποφασίζει για τη συμπεριφορά του μέσα στην τάξη, για τη διδακτέα ύλη, για το περιεχόμενο, την έκταση και τη δομή των μαθημάτων, για το ωράριο λειτουργίας του σχολείου και για τις υποχρεώσεις των μαθητών, ούτε βέβαια να κρίνεται επιδερμικά, ευκαιριακά ή μεροληπτικά. Πιστεύω ότι είναι ανάγκη να βρεθεί ένας αξιόπιστος τρόπος εφαρμογής και αξιολόγησης τουλάχιστον κάποιων βασικών και απαραίτητων στοιχείων της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ανατρέχοντας στα χρόνια που εργάζομαι ο ίδιος στην εκπαίδευση και χωρίς να αναφερθώ στις δυσκολίες και τα προβλήματα, περιορισμένος από το πνεύμα και το χρόνο της σημερινής εκδήλωσης διαπιστώνω έλλειψη βοήθειας, καθοδήγησης και ελέγχου στην εξάσκηση του επαγγέλματός μου από την αρχή μέχρι και σήμερα. Άπειρος βρέθηκα σε μια τάξη, μόνος απέναντι σε 30 ζευγάρια μάτια έτοιμα να γελάσουν ή να κλάψουν, να χαρούν ή να λυπηθούν, να με αποδεχθούν ή να με απορρίψουν, να αρμενίσουν ή να βουλιάξουν... Έτοιμα να κρεμαστούν πάνω μου για να τα οδηγήσω που; Από την αυταρχική και πολλές φορές ασφυκτική εποπτεία του επιθεωρητή φτάσαμε στην εγκατάλειψη, στην ελεύθερη έως ασύδοτη μερικές φορές ατομική δραστηριότητα, που ονομάστηκε ελευθερία αλλά είναι και εγκατάλειψη. Τόσα χρόνια δάσκαλος κανείς δεν ήρθε να δει αν χρειάζομαι βοήθεια, αν κάνω ή δεν κάνω μάθημα, αν είμαι επαρκής ή ανεπαρκής, αν είμαι ισορροπημένος ή διαταραγμένος, αν... Και βέβαια κανείς δεν ενδιαφέρθηκε να με βοηθήσει εκεί που δυσκολεύομαι, να με επανεκπαιδεύσει εκεί που υστερώ, να αναγνωρίσει την προσφορά μου όπου υπάρχει... Δεν ξέρω, αλλά εγώ την ελευθερία την αισθάνομαι και τη θέλω κάπως διαφορετική...

Η οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική παγκοσμιοποίηση και η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σε πανίσχυρα υπερεθνικά κέντρα αποφάσεων είναι γεγονός και όλοι γνωρίζουμε ότι αυτά αποφασίζουν για την εκπαίδευση που εξυπηρετεί τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Αναρωτιέμαι αν πρέπει τα σχολεία να προσαρμοστούν στις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς, στο παγκόσμιο ανταγωνιστικό σύστημα, στην εξειδίκευση που απαιτεί η αγορά εργασίας ή είναι ανάγκη να εξασφαλιστεί στα σχολεία αυτονομία και διαχρονικός προσανατολισμός προσδιοριζόμενος και από άλλους παράγοντες; Στον αντίποδα της παγκοσμιοποίησης υπάρχει η αμφισβήτηση σε όλα τα επίπεδα που επιδιώκει την ανατροπή της σύγχρονης πραγματικότητας χωρίς δυστυχώς τις περισσότερες φορές να κατατίθεται ουσιαστική αντιπρόταση. Κι εμείς προσκολλημένοι ιστορικά περισσότερο, στο παραδοσιακό σχολείο ανταγωνιζόμαστε τον υπολογιστή με την κιμωλία, τις multimedia εφαρμογές με την κακογραμμένη φωτοτυπία, την εικονική πραγματικότητα με την ανεικονική διήγηση. Αν δεν αλλάξουμε νοοτροπία, στάση, εξοπλισμό, συμπεριφορά και τρόπο αντιμετώπισης των εκπαιδευτικών αναγκών

του σήμερα ίσως περιθωριοποιηθούμε και γίνουμε παθητικοί θεατές και ακροατές εξελίξεων που συνειδητά ή ασυνείδητα αγνοούμε.

Ευτυχώς που, πέρα και έξω από τα προβλήματα της εκπαίδευσης, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ξεφεύγει από τη δημοσιουπαλληλίστικη νοοτροπία και κάνει κατάθεση ψυχής, κάνει το επάγγελμα λειτούργημα, βοηθάει τα παιδιά να βρουν και να διαβούν δρόμους, να αξιολογήσουν και να επιλέξουν στο χάωδες σύμπαν που αντιμετωπίζουν, να κρίνουν και να διακρίνουν, να εκτιμούν και να συγκρίνουν, να βλέπουν και να προβλέπουν, να σκέφτονται και να αποφασίζουν.

Ο σύγχρονος δάσκαλος είναι και εμπυχωτής αλλά χρειάζεται και ο ίδιος εμπύχωση. Μαζί με την ανάγκη για ευαισθητοποίηση όλων στα παιδαγωγικά προβλήματα, στις ανάγκες των παιδιών και των γονιών τους, στις ανάγκες της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, είναι ανάγκη να εξετάσουμε και τις ανάγκες των δασκάλων. Όχι από επαγγελματική συντεχνία αλλά από ενδιαφέρον για μεγιστοποίηση της προσφοράς του δασκάλου στο παιδί και την κοινωνία. Ο δάσκαλος είναι μια ενότητα, συνδέει την παράδοση με την εξέλιξη. Είναι ο δρόμος για το μέλλον, για την εφαρμογή της αγωγής και της αντισταθμιστικής αγωγής, για την κατανόηση των παιδιών, για την αναγνώριση των ιδιαιτεροτήτων τους, για την εφαρμογή ενισχυτικής διδασκαλίας και αγωγής, για την ένταξη των μειονεκτούντων μαθητών στην τάξη, στη δουλειά, στην κοινωνία...

Δε μπορούμε να αφήνουμε τον εκπαιδευτικό στην τύχη του, με ελλιπή παιδαγωγική και ψυχολογική κατάρτιση, με έλλειψη ενημέρωσης και εξέλιξης, με μειωμένα εφόδια και αμοιβές και να απαιτούμε από αυτόν τα πάντα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολυεπίπεδος και πολυλειτουργικός και μέσα από αυτόν θα αναδειχθεί ο επιστημονικός, επαγγελματικός, κοινωνικός και ανθρώπινος χαρακτήρας της εκπαίδευσης. Μιας εκπαίδευσης που αποδέκτες είναι οι μαθητές. Οι μαθητές που γνωρίζουν από ένστικτο τότε η διδασκαλία είναι αληθινή και τότε ψεύτικη, τότε σαφής και τότε συγκεχυμένη, τότε γρήγορη και τότε αργή, τότε ζωντανή και τότε άψυχη, τότε συγκεκριμένη και τότε αφηρημένη, τότε παραστατική και τότε άδεια. Οι μαθητές που κάθε στιγμή γνωρίζουν και αξιολογούν αν ο δάσκαλος διαθέτει γνώσεις και τεχνικές, ευγένεια και διάθεση, αντοχή και κατανόηση, δικαιοσύνη και γενναιοδωρία, αγάπη για τη δουλειά του, εμπιστοσύνη στον εαυτό του και τους άλλους... Οι μαθητές που σήμερα κρίνουν και δέχονται την αγωγή που τους προσφέρουμε και σε λίγα χρόνια θα αποφασίσουν αυτοί για την αγωγή του μέλλοντος ανάλογα με την αγωγή που θα έχουν πάρει σήμερα...

Τελειώνω ξέροντας ότι δεν έχω απαντήσει στα ερωτήματα που βασανίζουν όλους μας. Ίσως οι σκέψεις που προηγήθηκαν βοηθήσουν να βρεθεί απάντηση μέσα από τον προβληματισμό του καθενός μας. Προσωπικά πάντως αναρωτιέμαι πολλές φορές για το

σωστό και το λάθος των λόγων μου, των επιλογών μου και των πράξεών μου. Ίσως βάζοντας ο καθένας μας το δικό του σωστό δίπλα και όχι πάνω από τα σωστά των άλλων, μπορέσουμε να δούμε την πραγματικότητα πιο καθαρή και μέσα από διορθωτικούς και όχι παραμορφωτικούς φακούς.

Ευχαριστώ το συγγραφέα του βιβλίου που κέντρισε τη σκέψη μου και την Επιτροπή Παιδείας του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αιγάλεω που μου έδωσε την ευκαιρία να παρουσιάσω τις σκέψεις μου μπροστά σας. Ευχαριστώ όλους σας για την υπομονή σας και τη διάθεση να με ακούσετε...